

Til: Rådgivende utvalg
Fra: NIM
Tid: 19.03.2025, kl. 10-12

Dato: 07.04.2025
Type: RU-møte 1/2025
Saksnr: 2025/2

Emne: Referat

Referat fra møte i NIMs rådgivende utvalg 19. mars 2025

Deltakere fysisk: Sivilombudet, Barneombudet, Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO), Dommerforeningens menneskerettighetsutvalg v/ Åsne Julsrud, Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO), Jussbuss, Kirkens bymisjon v/ Mari Seilskjær, Legeforeningens menneskerettighetsutvalg, Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS), Eirik Larsen og Dana Manouchehri.

Deltakere digitalt: Wenche Malmedal og Vibeke Moe.

Fra NIM: direktør Adele Matheson Mestad, assisterende direktør Gro Nystuen, administrasjonssjef Birgitte Bøgh-Olsen, rådgiver Ingvild Varnes, praktikanter Viktoria Høgberg, Jørgen Borchgrevink og Magnus Langdalen (referent).

Forfall: Amnesty International Norge og Vibeke Blaker Strand.

1. Velkommen og oppdatering

Direktør Adele Matheson Mestad ønsket velkommen til sitt siste møte i NIMs rådgivende utvalg før hun slutter som direktør 31. mars. Hun orienterte om at opprinnelig punkt på agendaen om rapporten fra ekspertgruppen for kunstig intelligens og demokratiske valg, bortfalt på grunn av forfall. Vi prøver å få dette punktet på dagsorden på neste RU-møte.

Direktør orienterte kort om tema NIM har hatt fokus på den sisten tiden, deriblant menneskerettigheter og klima, urfolk, forholdene i norske fengsel og eldreomsorg. Også håndteringen av koronapandemien har vært aktuell, i lys av helse- og omsorgsministerens redegjørelse i Stortinget og kontroll- og konstitusjonskomiteens nylige innstilling.

2. Direktør Adele Matheson Mestad deler erfaringer og refleksjoner

Direktør Adele Matheson Mestad redegjorde for fokusområdene i sin periode som direktør. Strukturelt har det vært særlig fokus på å styrke menneskerettslige vurderinger i myndighetenes beslutningsprosesser og høy prioritering av høringsuttalelser. Når det gjelder faglige prioriteringer har klima, urfolk, ytringsfrihet, fengsler, rettsstat og flere sårbare grupper stått sentralt.

Direktøren inviterte også til dugnadstenkning rundt hvordan man kan styrke rettsstaten og demokratiet i usikre tider. Utvalget stilte seg positiv til denne ideen.

3. Selskapers plikt til konsultasjon der prosjekter påvirker samiske interesser

Assisterende direktør Gro Nystuen presenterte NIMs nye rapport: [Forholdet mellom konsultasjoner og interessediolog](#). Bakteppet for rapporten er motsetningen mellom statens og næringslivets interesse av økonomisk utvikling på den ene siden, og urfolks interesse av kulturutøvelse på den andre. Rapporten peker blant annet på hvilke plikter som er pålagt henholdsvis staten og selskapene for å ivareta urfolks interesser.

Staten har plikter i henhold til FN-konvensjoner, ILO-konvensjon nr. 169 og FNs urfolkserklæring. Videre pålegger sameloven kap. 4 staten en rettslig plikt til å foreta konsultasjoner med Sametinget og representanter for berørte samiske interesser.

Åpenhetsloven pålegger selskaper en rettslig plikt til å foreta *aktsomhetsvurderinger* for ikke å bidra til menneskerettighetskrenkelser – en prosessuell plikt for å beskytte materielle rettigheter. I tillegg brukes begrepet «interessentdialog» om selskapenes kommunikasjon med interessenter (gjørne for å kunne foreta aktsomhetsvurderinger). Også EUs aktsomhetsdirektiv (direktiv 2024/1760) spiller inn her, og EU har nylig foreslått endringer i direktivet.

NIM mener at selv om dette er statens plikt, bør også selskapene bidra til å styrke urfolks kapasitet til interessentdialog, som følge av et svært ujevnt styrkeforhold.

Rådgivende utvalg understreket viktigheten av NIMs arbeid med samenes menneskerettigheter. Videre ble det fremhevet at alle medlemmene i utvalget bør være oppmerksomme på selskapenes plikter etter åpenhetsloven og aktsomhetsdirektivet, som jo relaterer seg til menneskerettighetene generelt. Det ble også påpekt at selskapenes styrking av urfolks kapasitet ikke måtte gå på bekostning av urfolkets interesser eller rettigheter.

4. Åpen runde

NOAS: Jobber med rapport om høring av barn i utvisningssaker og delte sine anbefalinger etter et rundebord organisert med forvaltning og sivilsamfunn om EUs Asyl og migrasjonspakt i februar. NOAS' domstolsprosjekt fyller 10 år – invitasjon kommer.

FFO: Urovekkende nyheter om tvangsflytting av brukere og midlertidig fratakelse av samtykkekompetanse. Dialog med Pasient- og brukerombudet og Helsetilsynet om dette.

Kirkens bymisjon: Opptatt av rusreform og bostedsløshet. SSB-tall viser økning av bostedsløse barnefamilier.

Legeforeningen: Kommende frokostseminar om helsehjelp til papirløse, blant annet for å få frem at slik helsehjelp ikke er ulovlig.

Sivilombudet: Nylig avlevert særskilt melding til Stortinget om innlåsing og isolasjon i norske fengsler.

Dommerforeningen: MR-utvalget jobber kontinuerlig med utarbeidelse av høringsuttalelser i relevante saker. Forsøker å etablere en dialog med palestinske High Judicial Council på Vestbredden for å sikre uavhengige domstoler der, etter Norges anerkjennelse av Palestina som stat. Arbeider med å innføre en internasjonal dag for domstolars uavhengighet. Arbeider også med isolasjon og innsattes helse.

LDO: Vurderer besøk til Ullersmo fengsel. Har innhentet skriftlig informasjon fra UDI om selvstendig oppholdstillatelse for voldsutsatte kvinner.

Barneombudet: Rapporten fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet, kommer ikke på høring. Bekymret for en for lav terskel for fengsling av denne gruppen av barn. Barnekomiteens høring og avsluttende merknader til Norge kommer i mai måned.

Jussbuss: Innspill i prosessen om endringer i rettshjelpsloven. Påbegynt prosjekt med gjennomgang og systematisering av vedtak.

Eirik Larsen: FNs ekspertmekanisme for urfolks rettigheter (EMRIP) har offentliggjort sin rapport etter landbesøk i Norge i fjor, om temaet arealinngrep i samiske områder. Rapporten har flere anbefalinger til Norge.

Vibeke Moe: Det bør utarbeides en kvalitativ undersøkelse om holdninger mot den norske rombefolkningen.

Wenche Malmedal: Pensjonistforbundet har arbeidet med blant annet vold mot eldre og verdighetsgarantien i forbindelse med kriterier for god kvalitet i eldreomsorg.

Neste møte i rådgivende utvalg er onsdag 14. mai.